

میزان تاثیر گذاری والدین بر کاهش محبت های کاذب اجتماعی

آرزو سارانی^۱

چکیده

نقش محبت در تنظیم روابط انسانی و برخورداری از یک زندگی سالم اجتماعی، موضوعی اساسی و کاربردی است که در آیات قرآن، سیره اهل بیت و سخنان اندیشمندان اسلامی بر آن تاکید فراوان شده است. با توجه به زندگی سرد و بی روح بشر امروز و جایگاه محبت در ایجاد، بسط و گسترش سعادت اجتماعی، این پژوهش درصدد بررسی میزان تاثیر گذاری والدین بر کاهش محبت های کاذب اجتماعی چگونه بوده است. برای تحقق این مهم از روش توصیفی، و شیوه ی کتابخانه ای استفاده شده است. نتایج یافته های تحقیق نشان داد، والدین با ایجاد فضای امن و پرمحبت بهترین تکیه گاه برای فرزندان بوده و سبب افزایش اعتماد به نفس در آنان می شوند. اگر والدین نتوانند نیاز عاطفی فرزندشان را برطرف سازند، زمینه بروز بسیاری از انحرافات و محبت های کاذب اجتماعی فراهم می شود.

واژگان کلیدی: والدین، محبت، محبت های کاذب اجتماعی.

^۱. حوزه علمیه زینبیه (سلام الله علیها) شهرستان زهک

محبت نیاز اساسی و طبیعی انسان است یکی از عللی که آدمی را از تنهایی گریزان و در جمع سرخوش می سازد این است که در تنهایی محبت جایی ندارد و تمایلات آدمی در آن برآورده و ارضا نمی شود بررسی های متعدد ثابت کرده است کمبود محبت مشکلاتی را پدید می آورد که نه تنها برای انسان زیانبخش است بلکه زمینه را برای محبت های کاذب اجتماعی فراهم می کند. می توان گفت، محبت یک نیاز طبیعی است، وجود و عدم آن در تعادل و عدم تعادل روح تأثیر فراوانی دارد. فرزندی که در محیط گرم محبت، پرورش می یابد، روانی شاد و دلی آرام و با نشاط دارد. به زندگی امیدوار و دل گرم است و خود را در این جهان پرآشوب تنها و بی کس نمی داند. در پرتو محبت، صفات عالی انسانیت، عواطف و احساسات فرزند نیز به خوبی پرورش می یابد که نتیجه آن، پرورش انسانی متعادل خواهد بود. احساس محبوبیت، در آرامش فرزند مؤثر است و این آرامش، در سلامت اعصاب و جسم تأثیر بسزایی خواهد داشت.

اساس یک رابطه سالم و درست در یک خانواده، محبت کردن و مبادله مهر و عطوفت است (بدون افراط و تفریط) یک نگاه محبت آمیز یا یک نگاه مهربانانه معجزه می کند و رفتار نوجوان را در خانواده به سوی خلاقیت و خیر و نیکی و تغییر جهت می دهد بی شک توجه کردن و محبت کردن یک نیاز روانی می باشد. و باید آگاه باشیم که کجا و به چه میزان و چگونه از این تقویت کننده ها استفاده کنیم.

بنابراین محبت اصل همه ی تمدن ها و پیشرفتهاست و بدون وجود محبت و اضطراب و پریشانی جای آرامش و سعادت را می گیرد و در نتیجه برخوردها جای ایثار و حماقت ها جای حکمت را اشغال می کند و تعدی زور جانشین عدالت و شهوت جایگزین عاطفه می گردد همانطور که بدون وجود محبت در عوض الهام و شک و وسواس به آدمی غلبه می کند.

الف: معنای لغوی و اصطلاحی محبت

«محبت» - به فتح اول و دوم و سوم - مصدر میمی از «حب» است و آن، اراده یا خواستن چیزی است که آن را خیر و نیکو ببایند و یا چنین گمان کنند.^۱ «محبت» به فتح میم، مصدر ثلاثی مجرد به معنای مهر، ودّ، وداد، دوستداری، دوستی و عشق می باشد.^۲ عبدالرحمان جامی در تعریف محبت می گوید: محبت به هر چیزی، همان میل و رغبت به آن چیز است و هر چیزی که در ادراک او لذت و راحت باشد، محبوب و مطلوب می باشد. برعکس، در ادراک هر چیزی که نفرت و الم حاصل گردد، مبغوض و منفور است.^۳

عبد الرزاق کاشانی در تعریف اصطلاحی و عرفانی محبت می گوید: حقیقت محبت، رابطه ای اتحادی است که محب را با محبوب متحد و یگانه می سازد؛ جذبه ای است از جذبات محبوب که محب را به سوی خویش فرا می خواند؛ و به مقدار جذبه ای که او را به خود می کشاند، از وجود محب، چیزی محو و نابود می سازد. پس میان جذبه محبوب و فنای محب، رابطه ای است مستقیم که اولین بار از وجود محب، صفاتش را قبض می کند؛ سپس ذات او را به قبضه قدرت خویش از او می رباید و ذاتی که شایستگی اتصاف به صفات خویش را دارد، بدو ارزانی می دارد.^۴

فرغانی تعریف محبت و بیان اقسام آن را متفرّع بر مناسبت و اقسام آن می داند و بیان می کند که فهم حقیقت محبت و اقسام آن، آن گاه ممکن است که در ابتدا، حقیقت مناسبت و انواع آن را بدانیم. از این رو است که در تعریف محبت و حصر اقسام آن، مناسبت را مطرح می کند و می گوید: محبت، حکم مناسب و ما به الاتحاد است بین محب و محبوب. و از آن جهت که مناسبت در پنج قسم منحصر می گردد، اقسام محبت نیز پنج قسم خواهد بود.^۵

عبدالرحمان جامی در حقیقت محبت و اقسام آن می گوید: محبت، میل جمیل حقیقی است - عزّ شأنه - به جمال خودش جمعاً و تفصیلاً. و آن یا از مقام جمع بُود به جمع، که آن شهود جمال ذات است در مرآت ذات بی توسط کائنات؛ و یا از جمع به تفصیل، چنان که آن ذات یگانه در مظاهر بی حد، مشاهده لمعات جمال خود می کند و

۱. راغب اصفهانی، المفردات فی غریب القرآن، ص ۱۰۵.

۲. دهخدا، لغت نامه دهخدا، کلمه «محبت».

۳. جامی، نفحات الانس، ص ۱۲۵.

۴. خمینی، مصباح الهدایه و مفتاح الکفایه، ص ۴۰۶.

۵. الفناری، مصباح الانس، ص ۲۴۵.

مطالعه صفات کمال خود می نماید؛ و یا از تفصیل به تفصیل، چنان که اکثر افراد انسانی، عکس جمال مطلق را در مرایای تفصیل آثاری مشاهده کنند و جمال مقید زایل را مقصود کلی دانند و به لذت وصال، خرسند و به محنت فراق، دردمند گردند.^۱

۲. تفاوت های محبت حقیقی و محبت کاذب

۱. فراق و وصال

در عشق مجازی، «فراق» عامل اساسی برای حرکت است. عاشق تا به معشوق واصل نشده باشد، در حرکت و سوز و گداز است؛ ولی وقتی وصال محقق شد، رفته رفته آن اشتیاق و سوز و گداز افسرده می شود. آری، در عشق های مجازی، وصال موجب ملالت و دلسردی می گردد؛ زیرا بهترین مناظر دیدنی، در دفعات اول از جذابیت خاصی برخوردار است، و لکن بعد از تکرار، جذابیت خود را از دست می دهد. اما در عشق حقیقی، مسأله کاملاً بر عکس عشق مجازی است. در عشق حقیقی، وصال نه تنها ملالت آور نیست، بلکه نشاط آور است؛ در عشق حقیقی، معشوق پس از وصال در هر لحظه برای عاشق تجلی و نمود جدیدی دارد؛ جهانی که عاشق در آن زندگی می کند، هر لحظه و هر آن، در شأن و گونه های جدیدی برای او تجلی می کند؛ زیرا او دم به دم در ظهور و تجلی است؛ «كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ»^۲. صدر المتألهین می گوید: در عشق های مجازی بر اثر تکرار و یکنواختی، معشوق به یکی از دشمن ترین دشمنان و وحشتناک ترین چیزها برای آدمی مبدل می شود؛ بر خلاف عشق محبین خدا و مؤمنین به آیات الهی و مشتاقان به لقای پروردگار و بندگان او از اولیا و صالحین؛ اینان هر روز در درجه ای از تقرب به محبوب خودند و هرگاه به او نزدیک می شوند، اشتیاقشان فزون و عشقشان قوی تر می گردد.^۳

۲. ابتهاج

فرق بین عشق حقیقی و مجازی در ابتهاج و شکوفایی ذاتی است. در عشق های مجازی بعد از وصال، احساس رضایت و یا شادی زودگذر محقق می شود؛ ولی در عشق حقیقی هر چه وصال و ادراک بیش تر شود، ابتهاج نیز بیش تر و شدیدتر می شود. ذات احدیت در بهترین و اولین ابتهاج، بذاته محقق است؛ زیرا وی علم مطلق و کمال مطلق است و در نتیجه، بهترین ابتهاج برای وی محقق است. ابن سینا در این باره می گوید: بزرگ ترین بهجت و سرور، همان شادمانی حضرت واجب تعالی به ذات خود است؛ زیرا او بزرگ ترین و کامل ترین درک کننده و ذات

۱. جامی، لوامع و لوايح، ص ۱۰۹.

۲. الرحمن: ۲۹.

۳. صدر الدین شیرازی، اسفار، ج ۷، ص ۱۸۶.

او کامل ترین درک شونده است... و عشق حقیقی همان ابتهاج حاصل از دریافت یک حضرتی از حضرات الهی است. و شوق، همان حرکت به سوی تمام تر کردن این ابتهاج است.^۱

الهی قمشه ای نیز در این رابطه می گوید: حسن و عشق ملازم متضایف است و هر دو بر حسب مراتب وجود است: هر چه وجود کامل تر، حسن بیش تر، و هر چه حسن کامل تر، حب و عشق شدیدتر. پس وجود تام فوق التمام حضرت احدیت، عین حسن بی حد است و حقیقت بی انتها است؛ لذا حق را به خود، کامل ترین عشق است.^۲

۳. تجاذب

در عشق مجازی جاذبه همواره طرفینی است؛ یعنی همان گونه که عاشق در جاذبه معشوق قرار می گیرد، معشوق نیز تلاش می کند تا در جاذبه عاشق قرار بگیرد. در عشق مجازی اگر معشوق، خواسته عاشق را در نظر نگیرد، در حقیقت شخصیت او را اهانت نموده است؛ اما در عشق حقیقی، معشوق در صدد جذب عاشق نیست؛ زیرا کمال بی نهایت دارد و هیچ نیاز و علتی برای کشیده شدن و جاذبیت غیر خودش ندارد.^۳

۴. ظهور و خفا در عشق مجازی، خودخواهی عاشق به طور جدی مطرح است و او را به حرکت و فعالیت در می آورد، هر چند تا سر حد خودکشی پیش برود؛ در حالی که در عشق حقیقی، «خود» از دیدگاه عاشق ناپدید می گردد.^۴

یکی از ویژگی های حبّ مجازی، ظهور و نمایان بودن آن است؛ ولی در حبّ حقیقی، محبوب در عین ظهور، مستور و پنهان می باشد. بدیهی است که ستر و حجاب از طرف ما است، و گرنه محبوب حقیقی از فرط ظهور، پنهان است:

– ای خوب رخ که پرده نشینی و بی حجاب
ای صد هزار جلوه گر و باز در نقاب^۵

– یا من هو اختفی لفرط نوره
الظاهر الباطن فی ظهوره^۶

– عیب از ماست اگر دوست ز ما مستور است
دیده بگشای که بینی همه عالم طور است^۷

^۱. ابن سینا، اشارات، ج ۳، نمط ۸، ص ۳۵۹.

^۲. الاهی قمشه ای، حکمت الاهی عام و خاص، ص ۲۷۹.

^۳. جعفری، عرفان اسلامی، ص ۱۷۹.

^۴. همان، ص ۱۸۰.

^۵. خمینی، دیوان امام، ص ۴۷.

^۶. سبزواری، شرح منظومه، قسم حکمت، ص ۵.

^۷. خمینی، دیوان امام، ص ۵۲.

۷. رسانه ها و وسایل ارتباط جمعی

رسانه های دیداری، شنیداری و مکتوب می توانند از جمله مؤلفه های درخور توجه در ایجاد انگیزه روی آوری جوانان به سوی بزهکاری و رفتارهای انحرافی باشند. تهاجم فرهنگی همه جانبه از سوی غرب برای تأثیرگذاری در جوامع مذهبی، هر روز ابعاد تازه ای پیدا می کند؛ یک روز با شبکه های غیراخلاقی ماهواره ها، یک روز با هالیوود و این بار با پایگاه های اینترنتی مستهجن. در اروپا و آمریکا، افراد برای هر شبکه ای که می خواهند ببینند، باید ماهیانه ۲۰ تا ۲۵ دلار پرداخت کنند؛ اما در ایران این شبکه ها به صورت رایگان برنامه پخش می کنند. «در کل جهان، ۳۰۰ ماهواره تلویزیونی فعال است که از این تعداد ۱۱۶ ماهواره فضای ایران را پوشش می دهند. شبکه های فارسی زبان که فقط برای فارسی زبانان و به خصوص ایرانی ها برنامه تولید و پخش می کنند، هم اینک به بیش از ۱۶۰ کانال رسیده است؛ اما ماهواره هایی که در فضای ایران فعال اند، امکان دریافت حدود ۱۸ هزار شبکه تلویزیونی را فراهم کرده اند و از این تعداد، حدود دوهزار شبکه را با دیش های معمولی می توان با کیفیت بالا دریافت کرد. بررسی ها نشان می دهد که در بین این شبکه ها، ۳۸۰ کانال به صورت شبانه روز در حال پخش موسیقی، کلیپ، رقص، آهنگ های درخواستی و کنسرت هستند. حدود ۱۲۰۰ شبکه در خلال برنامه های خود، کلیپ ها و شوهای موزیکال پخش می کنند. حدود ۸۰ شبکه، به نمایش مد و لباس اختصاص دارند».^۱

^۱. پایگاه اینترنتی الف، تاریخ دسترسی: ۱۶ تیر ۱۳۹۳، کد مطلب: ۲۳۳۴۸۵.

نتیجه گیری

مهر و محبت یکی از برترین و باارزش ترین گوه‌های فطری و وجودی انسان است. دین اسلام نیز به مقوله محبت در خانواده اهمیتی ویژه داده است و ایجاد و تعمیق آن را برای خانواده ها ضروری دانسته است. در واقع، مهر و محبت یکی از برترین و باارزش ترین گوه‌های وجودی انسان بوده و مهرورزی اساس شکل گیری و انسجام جوامع انسانی را تشکیل می دهد. در سایه ی مهر و محبت انسان ها روابط سالم با یک دیگر برقرار کرده و امکان پیشرفت جامعه ی خود را فراهم می آورند. بدون شک وجود مهر و محبت در یک جامعه اطمینان و اعتماد افراد به یک دیگر را افزایش داده و با کاهش تنشها و مشکلات ناشی از آن، تمام توان انسان صرف نیکوکاری و پرداختن به همنوعان خواهد شد.

وجود مهر و محبت و مهرورزی در یک خانواده از مهمترین ویژگی های یک خانواده ی موفق و سالم می باشد. برقراری روابط محبت آمیز بین والدین و همچنین بین والدین و فرزندان و بین فرزندان با یکدیگر می تواند اطمینانی برای پیشرفت کودکان باشد. چرا که کودکان در سایه ی مهر و محبت می توانند جدای از استرس ها و تنشها و نگرانی ها به فعالیت پرداخته و استعداد های خود را شکوفه کنند. والدین می توانند از اکسیر حیات بخش محبت برای زمینه سازی رشد فرزندان و بازدارندگی از هر نوع رفتار نادرست و انگیزه سازی برای انجام فعالیت های موفقیت آمیز استفاده کنند. اگر فرزندان به هر دلیلی در مسیرهای انحرافی قرار گرفتند و درگیر آسیب های اجتماعی شدند، باز هم بهترین راه برای جلوگیری آن ها از ادامه مسیر، مهرورزی والدین است؛ زیرا فرزند با دریافت این عشق و محبت خالصانه، عزت نفس پیدا می کند و به لیاقت و شایستگی و ارزش خود پی می برد.

منابع

*قرآن کریم

*نهج البلاغه

۱. ابن بابویه، محمد بن علی، **من لایحضره الفقیه**، تحقیق علی اکبر غفاری، قم: دفتر انتشارات اسلامی.
۲. ابن سینا، **الإشارات و التنبیهات**. شرح: نصیرالدین الطوسی و قطب‌الدین الرازی. چاپ اول. قم: نشر البلاغه. ۱۳۷۵.
۳. الهی قمشه ای، محیی الدین مهدی، **حکمت الهی عام و خاص**، تهران، انتشارات اسلامی، ۱۳۶۳ ش.
۴. احمدی، محمدرضا، **نقش صله رحم در بهداشت روانی**، ماهنامه معرفت، شماره ۴۸، ص ۲۹-۳۷. ۱۳۸۰
۵. آمدی تمیمی، عبدالواحد بن محمد، **غرر الحکم و درر الکلم**، محمد خوانساری، تهران، دانشگاه تهران. ۱۳۷۷
۶. امینی، ابراهیم، **آیین تربیت**، تهران: انتشارات اسلامی، ۱۳۶۸ ش.
۷. جامی، عبدالرحمان، **نفحات الانس**، تصحیح محمود عابدی، انتشارات اطلاعات، ۱۳۷۵ ش.
۸. جعفری، محمدتقی، **عرفان اسلامی**، مؤسسه تدوین و نشر آثار علامه جعفری، ۱۳۷۸ ش.
۹. حرّانی، ابی محمد، حسن بن علی، **تحف العقول عن آل الرسول**، تحقیق: علی اکبر غفاری، با ترجمه فارسی، تهران، اسلامیه. ۱۴۰۴ ق.
۱۰. حرعاملی، محمد بن حسن، **وسائل الشیعه**، بیروت، آل البيت.
۱۱. حسین زاده، علی، **همسران سازگار، راه های سازگاری**، چ سوم، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره)، ۱۳۸۸
۱۲. _____، **تربیت فرزند**، چاپ چهارم، قم: انتشارات حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۴ ش.
۱۳. حسینی، داود، **روابط سالم در خانواده**، چ یازدهم، قم، بوستان کتاب. ۱۳۸۸
۱۴. حسینی، علی اصغر قربان، **جرم شناسی و جرم یابی سرقت**، ناشر: شعبه خراسان رضوی، ۱۳۸۱

۱۵. خمینی، سید روح‌الله، دیوان امام، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۷۶ ش.
۱۶. _____، مصباح الهدایة الى الخلافة والولایه، مقدمه سید جلال الدین آشتیانی، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۷۳ ش.
۱۷. دهخدا، علی‌اکبر، لغت‌نامه دهخدا، تهران، نشر دانشگاه تهران، دوم، ۱۳۷۷.
۱۸. دیویس، کنث، خانواده، راهنمای مفاهیم و فنون برای متخصص یآوری، فرشاد بهاری، تهران، تزکیه. ۱۳۸۸
۱۹. راغب اصفهانی، ابوالقاسم الحسین بن محمد، المفردات فی غریب القرآن. ترجمه غلامرضا خسروی حسینی. جلد ۱. چاپ سوم. تهران: المکتبه المرتضویه لاحیاء، ۱۳۸۳
۲۰. سبزواری، ملاهادی، شرح منظومه، قم، انتشارات علامه، ۱۳۶۹ ش.
۲۱. سپاه منصور، مژگان؛ فاطمه شهابی زاده؛ الهه خوشنویس، ادراک دلبستگی کودکی، دلبستگی بزرگسال و دلبستگی به خدا، روانشناسی تحولی (روانشناسان ایرانی) سال چهارم، ش ۱۵، ص ۲۵۳ - ۲۶۵. ۱۳۸۷
۲۲. ستوده، امیررضا، پابه پای آفتاب: گفته ها و ناگفته ها از زندگی امام خمینی(ره)، چاپ ششم، تهران: موسسه نشر پنجره، ۱۳۸۷ ش.
۲۳. ستوده، هدایت‌الله، آسیب‌شناسی اجتماعی، ناشر آوای نور، ۱۴۰۲
۲۴. صدر الدین شیرازی، محمد بن ابراهیم، الحکمة المتعالیة (الاسفار الاربعه)، بیروت، دار الاحیاء التراث العربی. ۱۹۸۱ م.
۲۵. صفائی حائری، علی، مسئولیت و سازندگی، قم: لیلہ القدر، ۱۳۸۶ ش.
۲۶. عبدالرحمان جامی، لوامع و لوایح، ناشر: منوچهری، ۱۳۶۰
۲۷. فایخی، علی و محسن آشتیانی، مبانی تربیت و اخلاق اسلامی، قم: روحانی، (بی تا).
۲۸. فرهادیان، رضا، تربیت برتر، آنچه والدین و معلمان باید بدانند، چ هفتم، قم، بوستان کتاب. ۱۳۸۸

۲۹. فقیهی، علی نقی، تربیت جنسی، مبانی، اصول و روش ها از منظر قرآن و حدیث، چ هفتم، قم، دارالحدیث. ۱۳۹۲
۳۰. فولادی، محمد، بررسی میزان و عوامل اقتصادی - اجتماعی مرتبط با سرقت در میان جوانان شهر قم، قم، سازمان مدیریت و برنامه ریزی، ۱۳۸۲
۳۱. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، تهران، علمیه اسلامیة. ۱۳۴۴
۳۲. گلدارد، دیوید، مفاهیم و مباحث تخصصی در مشاوره، آموزش و کاربرد مهارت های خرد در مشاوره، سیمین حسینیان، چ چهاردهم، تهران، دیدار. ۱۳۹۰
۳۳. متقی، علاءالدین علی، «کنز العمال فی سنن الأقوال و الأفعال»، تحقیق محمود عمر الدمیاطی، بیروت، دارالکتب العلمیة، ۱۴۱۹ق.
۳۴. مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، بیروت، مؤسسه الوفاء. ۱۴۰۳ق.
۳۵. محمد بن حمزه الفناری، مصباح الانس، تهران، انتشارات مولی، ۱۳۷۴ ش.
۳۶. مطهری، مرتضی، جاذبه و دافعه؛ چاپ اول، تهران: انتشارات حسینیه ارشاد، ۱۳۴۹ش.
۳۷. ملکی، حسن، چگونه با تفاهم زندگی کنیم (برای زوج های جوان و خانواده ها) چ سوم، زنجان، نیکان. ۱۳۸۵
۳۸. موسوی زنجانرودی، مجتبی، تربیت مذهبی کودک، چ دوم، قم، میثم تمار. ۱۳۷۷
۳۹. نعمانی، محمد بن ابراهیم، الغیبه، علی اکبر غفاری، چ اول، تهران، مکتبه الصدوق. ۱۳۷۶
۴۰. نوری طبرسی، حسین، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، بیروت، آل البيت لاحیاء التراث. ۱۴۰۸ق.
۴۱. هاشمی، سیدمجتبی، تربیت و شخصیت انسانی، ناشر: موسسه بوستان کتاب، ۱۳۷۶.
۴۲. ورام، مسعود بن عیسی، تنبیه الخواطر و نزهة النواظر المعروف بمجموعه ورام، چاپ علی اصغر حامد، تهران، ۱۳۷۶.